

การจัดการศึกษาด้านสมรรถนะตามแนวคิด TRIPPLE ONE MODEL

สู่การเรียนรู้ภาวะอิสระของผู้เรียนอาชีวศึกษาเกษตร

COMPETENCY-BASED EDUCATION MANAGEMENT BASED ON THE TRIPLE ONE MODEL
TOWARDS AUTONOMOUS LEARNING FOR AGRICULTURAL VOCATIONAL STUDENTSวัชรพล บุญประกอบ¹, วิเชียร ชำรงโสทธิสกุล², จักรกฤษณ์ จันทะคุณ³Watcharapol Boonprakorb¹, Wichain Thamrongsotthisakul², Jakkrit Janthakoon³

Corresponding Author E-mail: watcharapolb66@nu.ac.th

Received: Feb 10, 2025; Revised: Mar 10, 2025; Accepted: Mar 29, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวคิดการจัดการศึกษาด้านสมรรถนะที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาของสถานอาชีวศึกษาเกษตร เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการการเรียนรู้ภาวะอิสระ จากหลักสูตรฐานสมรรถนะผ่านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ฟาร์มเป็นฐานตาม บริบทและนโยบายของสถานศึกษา ผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจสมรรถนะให้ชัดเจน มีบทบาทที่อำนวยความสะดวกและจุด ประกายให้ผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้ได้ตามลีลาการเรียนรู้ของตนเอง มีเป้าหมายของการเรียนรู้ มีความเชื่อมั่น มี แรงจูงใจ มีความสุข และลดการพึ่งพาผู้อื่น สามารถประยุกต์ใช้สมรรถนะวิชาชีพด้านการเกษตรให้เกิดประโยชน์ ประเมินผลกับ สถานการณ์ที่ผู้เรียนได้พบเจอในชีวิตประจำวันผ่านการจัดการงานฟาร์ม ที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ตามสาขาวิชา สร้างรายได้ระหว่าง เรียน และปฏิบัติงานวิจัยตามกระบวนการวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างความรู้ใหม่ของตนเอง สถานศึกษาได้นำแนวคิดการจัดการศึกษาด้าน สมรรถนะไปปฏิบัติในสถานศึกษาแต่ยังไม่เกิดประสิทธิผลกับผู้เรียนอย่างแท้จริง ทั้งที่ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะนี้มีความ ชัดเจนในวงการศึกษากว่า 30 ปี อาจเป็นเพราะกระบวนการทัศน์ของโลกเปลี่ยนแปลงไป จึงจำเป็นต้องเร่งสร้างความเข้าใจสำหรับ ผู้สอนอาชีวศึกษาเกษตรให้กระจ่างเพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษาให้เข้าใจและนำไปใช้ในการเรียนการสอนจนผู้เรียน อาชีวศึกษาเกษตรเกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระ

คำสำคัญ : การจัดการศึกษาด้านสมรรถนะ, Triple One Model, การเรียนรู้ภาวะอิสระ, อาชีวศึกษาเกษตร

¹ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹ Student in Doctor of Philosophy, Curriculum and Instruction, Naresuan University.

^{2,3} ที่ปรึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร

^{2,3} Advisor, Faculty of Education, Naresuan University

Abstract

This article presents the concept of competency-based education management and its impact on the education of agricultural vocational institutions, aimed at fostering independent learning among students. Through a competency-based curriculum, learning is organized using farm-based activities aligned with the context and policies of the institution. Teachers should thoroughly understand competencies, facilitate learning, and inspire students to design their learning according to their individual styles. The approach encourages students to set learning goals, build confidence, stay motivated, experience joy, and rely less on others. It enables students to apply agricultural vocational skills effectively, assessing competencies through real-life farm management situations, which serve as learning resources aligned with specific disciplines, allowing students to earn income, conduct research, and create new knowledge using scientific methods. The educational institution has implemented the concept of competency-based education, but it has not yet been truly effective for learners. Despite the clarity of competency-based curricula in the educational field for over 30 years, changes in the global paradigm may be affecting its effectiveness. Therefore, there is an urgent need to deepen understanding among agricultural vocational teachers to guide education in a way that promotes meaningful independent learning for agricultural vocational students.

Keywords : Competency-Based Education Management, Triple One Model, Autonomous Learning, Agricultural Vocational Education

บทนำ

สังคมในประเทศไทยปัจจุบันสะท้อนการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาว่ามีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากเป็นที่ต้องการของผู้ใช้แรงงานวิชาชีพ กลุ่มแรงงานผู้มีทักษะ และเป็นผู้มีประสบการณ์อาชีพ จนกลายเป็นกระแส “อาชีวะสร้างชาติ” ผู้เรียนกลุ่มนี้มักมีสมรรถนะจากการเรียนรู้มาประยุกต์ในการใช้ชีวิตเสมอ และยังถูกมองว่าเป็นความหวังของสังคมและตลาดแรงงานอาชีพ สามารถเผชิญกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันโดยบางครั้งไม่จำเป็นต้องใช้กระบวนการใดๆ เพียงแต่ใช้จิตใต้สำนึก (Subconscious Mind) จากการประสบพบเจอ ความเชื่อ และการฝึกฝนจนเกิดเป็นพฤติกรรมกระทำอย่างไม่รู้ตัว สามารถสร้างแนวทางการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ มีเป้าหมายการเรียนรู้ ทบทวนและไตร่ตรองตนเอง สร้างแรงจูงใจ มีความสุข ลดการพึ่งพาผู้อื่นในการเรียนรู้ให้น้อยที่สุด และสามารถนำผลลัพธ์การเรียนรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน จนเกิดเป็น “การเรียนรู้ภาวะอิสระ” หรือ Autonomous Learning (สำลี ทองอิ้ว. 2566) สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างความตระหนักรู้ (Awareness) ดังนั้นจึงหมายถึงการให้ผู้เรียนได้มีสิทธิคิด วางแผน ดำเนินการ แก้ไขปัญหา วิเคราะห์และสรุปได้ด้วยตนเอง ซึ่งต้องพยายามสร้างความแตกต่างและหลายกรอบ และความเชื่อการเรียนรู้แบบเดิม โดยใช้ทฤษฎีการมีตัวตน (Axistial Theory) เพื่อเลือกวิธีการเรียนรู้และสามารถวางแผนการเรียนรู้ได้ และเป็นการศึกษาระยะยาวที่เรียกว่าการศึกษาตลอดชีวิต เน้นการดำเนินการตามประสบการณ์ตรงบนพื้นฐานการมีชีวิตตามบริบทสังคม เป็นการสร้างภูมิปัญญาที่แท้จริงให้กับผู้เรียน

การศึกษาของสถานศึกษาการอาชีวศึกษาเกษตร เป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบในการสอนผู้เรียนอาชีวศึกษาเกษตร ผลิตและพัฒนากำลังคนระดับฝีมือ ระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยี เพื่อเตรียมพัฒนาคนด้านอาชีพเกษตรเข้าสู่ตลาดแรงงาน (จิตรลดา ไชยเลิศ. 2563) ใช้รูปแบบหลักสูตรฐานสมรรถนะในการจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนโดยใช้ฟาร์มเป็นฐาน (Farm Based Learning) ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เน้นให้ผู้เรียนได้มีสมรรถนะวิชาชีพด้านการเกษตรจากการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานจริง ได้แก้ปัญหาและวางแผนการแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญผ่านสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน การจัดการเรียนรู้อาจจะขึ้นอยู่กับแนวคิดการศึกษาตามบริบทของสถานศึกษาและนโยบายของมีผู้อำนวยการทางการศึกษา บทบาทของครูผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้และผู้จุดประกายความคิดของผู้เรียนสนองตามนโยบายของสถานศึกษา ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพผ่านการจัดการฟาร์ม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และประยุกต์ใช้สมรรถนะทางวิชาชีพ สามารถใช้สร้างความรู้ผ่านงานวิจัยและการศึกษาค้นคว้าอิสระ และสร้างรายได้ระหว่างเรียน

อย่างไรก็ตามการปฏิบัติตามนโยบายสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการร่วมมือกันระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้มีบทบาทสูงสุดคือผู้สอนและผู้เรียนที่จะให้แนวคิดการศึกษานี้สามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพด้านการเกษตรของผู้เรียนอาชีวศึกษาเกษตร ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการทัศน์ของโลก และให้อิสระสิทธิ และเสรีภาพการเรียนรู้แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง ไม่จำกัดกรอบแนวคิดการเรียนรู้ จนผู้เรียนเกิด “การเรียนรู้ภาวะอิสระ”

บทความนี้ผู้เขียนต้องการสื่อให้ผู้อ่านได้เห็นถึงการจัดการศึกษาตามหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ส่งผลต่อแนวคิดการศึกษาของสถานอาชีวศึกษาเกษตรเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการการเรียนรู้ภาวะอิสระ โดยจะขอเสนอบทความนี้ 3 ประเด็น คือ 1) การศึกษาฐานสมรรถนะ 2) การเรียนรู้ภาวะอิสระ และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรเพื่อให้การเรียนรู้ภาวะอิสระ

การศึกษาฐานสมรรถนะ

การจัดการศึกษาอาชีวศึกษา สายอาชีพ หรือสายเทคนิคของประเทศไทยได้นำหลักสูตรฐานสมรรถนะมาใช้เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่ชัดเจนขึ้นในปี พ.ศ. 2524 จากการประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2524 และในปี พ.ศ. 2527 จากนั้นมีการปรับปรุงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2567 (สำนักงานมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ. 2567) โดยปรับเปลี่ยนตามกระบวนการทัศน์ บริบทสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ จัดการศึกษาทุกประเภทวิชาชีพทุกหลักสูตร เป็นหลักสูตร

มุ่งให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงมากกว่าหลักการ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในระบบและนอกระบบ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของผู้เรียนและครูสอน และสอดคล้องกับการใช้ชีวิตประจำวันของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติสิ่งนั้นๆ มุ่งไปที่สมรรถนะของผู้เรียนว่าสามารถทำได้ มีชิ้นงานหรือกระบวนการใดแสดงให้เห็น มีทักษะหรือความสามารถตามที่ต้องการเรียนหรือไม่ ใช้สมรรถนะเป็นตัวชี้วัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีการจัดการเรียนการสอนทั้งในและนอกระบบทุกหลักสูตร มีการร่วมจัดการศึกษากับสถานประกอบการหรือที่เรียกว่าทวิภาคี และยังเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานอาชีพ

สมรรถนะ: ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน

หากกล่าวถึงการศึกษาฐานสมรรถนะ ต้องเข้าใจคำว่า “สมรรถนะ” (Competency) เสียก่อน เนื่องจากในวงวิชาการทางการศึกษา คำนี้ยังมีการตีความได้แตกต่างกันออกไปตามแต่ละบริบทการศึกษา คำนี้เกิดขึ้นมานานกว่า 50 ปี โดย David C McClelland (1970) ได้ให้ความหมายของสมรรถนะว่า บุคลิกลักษณะที่เป็นพื้นฐานของปัจเจกบุคคลซึ่งมีส่วนในการทำนายผลการปฏิบัติ งานที่ดี หรือตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในงานสมรรถนะประกอบด้วยแรงจูงใจ (Motives) ลักษณะ (Traits) แนวคิดหรือความคิดของตน (Self-Concept) ทัศนคติ (Attitude) หรือคุณค่า (Values) ความรู้ในเนื้อหา (Content Knowledge) หรือ ความรู้ ความคิด (Cognitive) หรือทักษะเชิงพฤติกรรม (Behavioral Skills) ที่สามารถวัดได้หรือเชื่อถือได้ ซึ่งประกอบกันทำให้บุคคลแต่ละคนประสบความสำเร็จในการทำงานแตกต่างกัน สมรรถนะตามที่นักวิชาการศึกษาได้ให้ไว้อาจมีความหมายที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์เพื่อให้ได้ความหมายที่ตรงกัน ตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา ได้มีนักวิชาการศึกษาที่พยายามอธิบายความหมายของคำนี้ให้ชัดเจนมากขึ้น เพื่อทำความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

David D. Dubois, & William J. Rothwell. (2004) กล่าวว่า สมรรถนะ คือ พฤติกรรม (Behaviors) แรงจูงใจ (Motivations) และความรู้ (Knowledge) นั้น มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จหรือความล้มเหลวของงานในองค์กรนั้นๆ

Hellriegel, et al. (2005) ได้นำเสนอว่า สมรรถนะ คือ การรวมเอาความรู้ ทักษะพฤติกรรม และทัศนคติอัน เป็นคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสมรรถนะหลายอย่างเหล่านี้ทำให้การบริหารงานและการดำเนินงานของบริษัท ประสบความสำเร็จอย่างสูง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ได้เสนอไว้ว่า สมรรถนะ เป็นความสามารถของบุคคลในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่ตนมีอยู่ในการทำงานหรือการแก้ปัญหาต่างๆ จนประสบความสำเร็จในระดับใดระดับหนึ่ง สมรรถนะแสดงออกทางพฤติกรรมการปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินผลได้ สมรรถนะจึงเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะและความสามารถอื่นๆ ที่ช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน

ทิตินา แคมมณี (2566) ได้ให้เสนอ “สมรรถนะ” ไว้ว่า คือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการทำงาน การใช้ชีวิตและการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่หลากหลายได้สำเร็จ โดยมีการนำความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่างๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกันอย่างบูรณาการ และอย่างเหมาะสมกับบริบทแวดล้อม

จากเหตุอธิบายข้างต้นนี้ ผู้เขียนสรุปได้ตามทัศนะว่า สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถบุคคลในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติร่วมกัน เพื่อปฏิบัติงานให้เกิดความสำเร็จ ทั้งนี้ในวงการศึกษาไทยนั้นยังมีการให้น้ำหนักของคำนี้แตกต่างกันไปตามแต่ละประเภทของการศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนจากหลักสูตรที่เป็นหลักสูตรการศึกษา ดังนั้นการประเมินสมรรถนะจำเป็นต้องมีการประเมินระหว่างทางตามคุณลักษณะที่ต้องการจะประเมิน และการประเมินปลายทางที่ผลสำเร็จ

สมรรถนะ: การนำไปใช้กับสถานศึกษาการอาชีวศึกษา

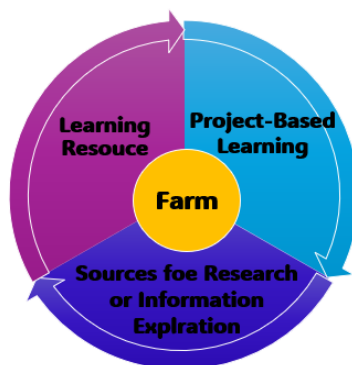
สถานศึกษาการอาชีวศึกษาได้นำหลักสูตรฐานสมรรถนะมาใช้สำหรับจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ มีหลักการจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลโดยสมรรถนะแต่ละวิชาที่จัดการเรียนการสอนไว้อย่าง

ชัดเจน แต่ตัวชี้วัดที่เป็นสมรรถนะรายวิชาตามที่สถานศึกษากำหนด ถูกเขียนขึ้นมาแบบกว้างๆ เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางทางการจัดการศึกษาตามบริบทเพื่อทำความเข้าใจหลักสูตรอาชีวศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2565) ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ตามทัศนะเกี่ยวกับประเด็นนี้ คือ 1) สถานศึกษาต้องใช้หลักสูตรพัฒนาเชิงพื้นที่ รับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้โดยเฉพาะการจัดการด้านอาชีวศึกษาทวิภาคี สหกิจศึกษา และลดความเหลื่อมล้ำของการศึกษา สอดคล้องกับการผลิตกำลังคนสมรรถนะสูงที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน 2) สถานศึกษาต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนได้อย่างกว้าง เน้นสมรรถนะเฉพาะด้านด้วยการปฏิบัติจริง สามารถเลือกวิธีการเรียนตามศักยภาพและโอกาสของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเทียบโอนผลการเรียน สะสมผลการเรียน เทียบโอนความรู้และประสบการณ์จากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการและสถานประกอบการอิสระ 3) สถานศึกษาต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำเร็จการศึกษามีสมรรถนะในการประกอบอาชีพ มีความรู้เต็มภูมิ ปฏิบัติได้จริง 4) สถานศึกษาต้องสนับสนุนการประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง และ 5) สถานศึกษาต้องเปิดโอกาสให้สถานประกอบการ ชุมชนและท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของภูมิภาค เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีความรู้ทางทฤษฎีและเทคนิคเชิงลึกภายใต้ขอบเขตของงานอาชีพจนกลายเป็นสมรรถนะทางวิชาชีพ เกิดเป็นความเชี่ยวชาญ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเพื่อให้มีเจตคติที่ดี มีความมั่นใจและภาคภูมิใจต่ออาชีพ

การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาจึงเป็นการนำสมรรถนะของผู้เรียนมาเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จทางการศึกษาตามหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยจะเห็นได้ว่าการที่ผู้เรียนสามารถนำสมรรถนะทางอาชีพไปใช้นั้นนับเป็นความหวังของหลักสูตรเช่นกัน ดังนั้นจึงจำเป็นที่สถานศึกษาต้องเร่งรัดการทำให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะวิชาชีพที่ควรจะเป็น

สมรรถนะ: แนวคิดการศึกษาของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุทัยธานี

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตร ผู้เขียนขอเสนอแนวทางของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุทัยธานี ที่มีกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้สมรรถนะวิชาชีพผ่านรายวิชาตามหลักสูตรอาชีวศึกษาภายใต้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฟาร์มเป็นฐาน (farm based learning) (ประเวศ วรกุล. 2566) ที่เป็นเอกลักษณ์ของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีทั่วประเทศ นำหลักการนี้ผ่านแนวคิดของผู้อำนวยการวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุทัยธานี (องอาจ อ่ำพุธ. 2566) ที่ได้นำหลักการจัดการศึกษาแบบ Triple One Model มาใช้เป็นปรัชญาและนโยบายสำหรับการบริหารจัดการการเรียนรู้ การจัดการศึกษาโดยใช้ฟาร์มเป็นฐานกำหนดให้เกิด 3 สิ่งภายในหนึ่งฟาร์ม ได้แก่ 1) **แหล่งการเรียนรู้** ตามแต่ละสาขาวิชา ครูผู้สอนและผู้เรียนมีบทบาทในการสร้างและส่งเสริมให้ฟาร์มเป็นศูนย์ หรืออุทยานหรือแหล่งการเรียนรู้ตามสาขางานที่ตนเองรับผิดชอบแบบครบวงจร ผู้เรียนจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลงานฟาร์มและให้เกิดการเรียนรู้จากความสมดุล มีการเรียนรู้จากงานฟาร์ม ใช้สมรรถนะทางวิชาชีพทางการเกษตรในการบริหาร จัดการฟาร์มทางการเกษตร รวมถึงผู้เรียนต้องสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นได้ 2) **โครงการหารายได้ระหว่างเรียน** โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project Based Learning) หรือปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) มีการจัดการฟาร์มแบบครบวงจรตามผู้เรียนต้องมีโครงการหารายได้ระหว่างเรียน มีความคิดสร้างสรรค์ทางวิชาชีพ เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง และสมรรถนะอาชีพที่ได้เรียนรู้จากฟาร์มและการจัดการเรียนการสอน และ 3) **แหล่งงานวิจัยหรือการศึกษาค้นคว้าอิสระ** สามารถปฏิบัติงานวิจัยและการศึกษาค้นคว้าอิสระตามกระบวนการวิทยาศาสตร์ภายในฟาร์มเพื่อหาองค์ความรู้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ หรือนวัตกรรมทางด้านการเกษตรทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ สามารถนำความรู้ที่ได้นี้เผยแพร่สู่การประชุมวิชาการองค์การวิชาชีพเกษตรกรรมในอนาคตแห่งประเทศไทยฯ งานประชุมวิชาการระดับภาคและระดับชาติได้อย่างสม่ำเสมอ การตีพิมพ์เผยแพร่ตามวารสารวิชาการ รวมถึงการให้บริการชุมชนและสังคม

ภาพที่ 1 หลักการจัดการศึกษาแบบ Tripple One Model
(องอาจ อ่ำพุธ. 2566)

จากการจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้ ผู้เรียนสามารถนำสมรรถนะของตนเองที่ได้จากการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้เพื่อเผชิญกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความหมาย หากแต่บางครั้งการนำสมรรถนะไปใช้นี้อาจไม่ใช่จังหวะแห่งการเรียนรู้ แต่เป็นจังหวะแห่งช่วงการนำผลลัพธ์การเรียนรู้มาแก้ไขปัญหาตามแต่ละบริบทผ่านการจัดการงานฟาร์ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจไม่ได้เกิดการเรียนรู้ตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนทั่วไป อาจเกิดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้คิดตรองได้ด้วยตนเองผ่านจิตใต้สำนึก และอิสระของการเรียนรู้จะทำให้ตนเองเกิดสมรรถนะวิชาชีพสำหรับปฏิบัติงานฟาร์มได้อย่างดีที่สุด และการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะตามแนวคิด Tripple One Model นี้ จะเป็นแนวทาง หรือวิถีที่นำไปสู่ “การเรียนรู้ภาวะอิสระ” ของผู้เรียนอาชีวศึกษาเกษตรได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งผู้เขียนจะขออธิบายและขยายความเกี่ยวกับประเด็นนี้ ในหัวข้อถัดไป

การเรียนรู้ภาวะอิสระ

การเรียนรู้ภาวะอิสระ (Autonomous Learning) เป็นคำใหม่ในวงการศึกษาของไทยที่ยังไม่ได้ตามกระแสมากนัก พบว่าในกลุ่มนักวิชาการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับคำนี้มาสักพักพอสมควร ไม่ใช่คำที่เป็นความหมายใหม่แต่ยังไม่ได้มีผู้ใดให้ความหมายไว้อย่างชัดเจน ซึ่งมักจะพ้องกับคำว่าการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง การเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือการเรียนรู้โดยอิสระ การจัดการเรียนรู้ตามสภาวะสังคมโลก ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความชัดเจนของการเรียนรู้เช่นนี้ว่า เป็นการเรียนที่อิสระ หรือการเรียนรู้ภาวะอิสระ (วิเชียร ชำรงโสทธิสกุล. 2566) และ สำลี ทองจิ๋ว (2566) ได้สนับสนุนที่สอดคล้องกันว่า Autonomy Learning คือ ความอิสระ สิทธิ ในการแสวงหาความรู้ และกำหนดเลือกเป้าหมาย ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง จากความหมายข้างต้นนี้ การเรียนรู้ภาวะอิสระ จะเป็นการกระตุ้นแรงขับเคลื่อนภายในของผู้เรียน ได้รู้จักการแสดง ตัดสินใจในการเลือกการเรียนรู้เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย ภายใต้จิตใต้สำนึกอย่างอิสระ และ Holec, H. (1981) ได้ให้หลักฐานความสอดคล้องและเหตุผลสนับสนุนไว้ก่อนหน้านี้ในเบื้องต้น สำหรับการเรียนรู้เช่นนี้ว่า ต้องร่วมมือในการปลดปล่อย ต้องปรับเปลี่ยนบริบทการจัดการสังคมเพื่อรองรับแนวคิดเพื่อความเป็นอิสระทางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ลดการพึ่งพา แต่ไม่ใช่ไม่พึ่งพาเลย (Littlewood, W. 1996) ตามสมรรถภาพของผู้เรียนที่ดำเนินการเลือกกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเอง

ผู้เขียนมีทัศนะว่า “การเรียนรู้ภาวะอิสระ” มีแนวคิดการศึกษาตรงกับตามปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existialism) ที่มุ่งให้มนุษย์เข้าใจการมีอยู่ของตนเองและโลก โดยเน้นให้ผู้เรียนได้มีความคิดอิสระในการทำงาน มีความสุขกายและสบายใจในการปฏิบัติงาน สอนให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองและกระตุ้นให้กล้าเลือกเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ด้วยความรับผิดชอบตามเสรีภาพของตนเอง (จิราภรณ์ จันทรโณม และสุวิน ทองปั้น (2563) ผู้เรียนจะเกิดความมั่นใจ แรงจูงใจ และแรงขับเคลื่อน ทำให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้สมรรถนะเพื่อเผชิญกับปัญหา และสถานการณ์ได้อย่างเต็มศักยภาพ มีความสุขหลักการกระทำ เกิดจากการสร้างการเรียนรู้แบบอิสระจากตนเอง สำหรับบทบาทผู้สอนสำหรับการวัดและประเมินผลจากการบรรลุผลของการกระทำ ไม่จำเป็นต้องวัดผลและประเมินผลตามกรอบการเรียนรู้ภายในพื้นที่การเรียนรู้เท่านั้น นี่จึงเป็นสิ่งที่ควรตระหนักกว่าการวัดและ

ประเมินผลการเรียนรู้ภาวะอิสระของผู้เรียนตามแต่ละบุคคลนั้น ผู้สอนจะต้องจำเป็นจะต้องมีบทบาทและความคิดสัมพันธ์กับผู้เรียนในการทำกิจกรรมการเรียนการสอน

การเรียนรู้ภาวะอิสระจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

หากจะกล่าวถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน อาจตอบแบบไร้หลักการได้ว่าเป็นสิ่งที่บุคคลได้ประสบพบเจอจากสถานการณ์ สภาพ การคิดวิเคราะห์ การลองผิดลองถูก หรือจิตใต้สำนึก ซึ่งอาจถูกมองว่าเป็นการเรียนรู้แบบทั่วไปสามารถเกิดได้กับทุกคน จริงอยู่ที่ว่าการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดรูปแบบขึ้นอยู่กับบุคคลตามวาระและโอกาส มั่นการศึกษาได้ให้ความคิดเห็นที่แตกต่างออกไปว่าการเรียนรู้ของบุคคลจะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การรับรู้สิ่งแปลกใหม่ เป็นการเรียนรู้ในรูปแบบของความรู้สึกกับความแปลกใหม่ที่ได้พบเห็นกับความรู้ต่างๆ ที่น่าสนใจ ขั้นตอนที่ 2 การครุ่นคิดไตร่ตรอง เป็นการเรียนรู้อย่างมีระบบ มีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริง พยายามให้ได้มาซึ่งความรู้ ความจริงอย่างมีระบบแบบแผน และขั้นตอนที่ 3 การซาบซึ้งและการสร้างสรรค์ เป็นความพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ดังนั้นการที่จะให้เกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระนั้น ผู้เรียนจะต้องรู้จักการสะท้อนตนเอง (Self Corective Feedback) หรือการไตร่ตรองตนเอง (Self Criticals) (Karl Groos. 1898) การที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระได้นั้น จะต้องสามารถกำหนดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รับผิดชอบต่อการเลือกแหล่งการเรียนรู้ ข้อมูล เป้าหมาย สารและกระบวนการ กำหนดเวลา สถานที่ จังหวะ กำกับ ประเมินตนเอง และลดการพึ่งพาผู้อื่น (วิเชียร อารังโสติสกุล. 2566) และผู้เขียนมีทัศนะว่า การไตร่ตรองตนเองจากการที่ผู้เรียนจะเห็นความสำเร็จจากการปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้ด้วยวิธีการของตนเอง (National training laboratories. 1960) หรือปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขแล้วนั้น จะเป็นประสบการณ์ที่เป็นจิตใต้สำนึกเพื่อนำสมรรถนะมาเผชิญสถานการณ์ สิ่งเหล่านี้เป็นแรงขับเคลื่อนซึ่งผู้เรียนจะเกิดความเชื่อมั่นของกระบวนการและเชื่อใจตนเอง เกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระซ้ำหลายๆ รอบ จนเป็นความปกติ และจะลดการพึ่งพาผู้อื่น เป็นแรงจูงใจของการนำสมรรถนะมาใช้จนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้และการใช้ชีวิต และเกิดไตร่ตรองนี้เป็วงจรอยู่ซ้ำๆ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จนเป็นคุณลักษณะของผู้เรียนตามการเรียนรู้ภาวะอิสระ

คุณลักษณะของผู้เรียนตามการเรียนรู้ภาวะอิสระ

อินทิพร โฆษิตานุกฤติ, และคนอื่นๆ (2566) ได้สังเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียนที่จะเกิดการการเรียนรู้ภาวะอิสระ ควรมีคุณลักษณะ 15 ประการ ดังนี้ 1) ผู้เรียนรู้ว่าตนเองต้องการเรียนอะไร เป็นจุดสำคัญว่าสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้นั้นมีความหมายหรือไม่ ผู้สอนต้องให้แนวทางคิดหรือความเข้าใจในสิ่งที่ผู้เรียนได้รับรู้ เพื่อการพิจารณาและไตร่ตรองความสำคัญในสิ่งที่ตนเองได้รับ 2) ผู้เรียนรู้ว่าตนเองเรียนรู้จากวิธีใดดีที่สุด เป็นการตอบสนองของพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการรับรู้ (Perception) ที่เหมาะสมของบุคคลว่ากิจกรรมแบบใดที่จะทำให้สามารถเรียนรู้ ซึมซับ และจดจำข้อมูลได้ดีที่สุด ตรงกับหลักการพีระมิดแห่งการเรียนรู้ (Learning Pyramid) ของพฤติกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้ดีที่สุด ได้แก่ เรียนรู้ผ่านการมองเห็น (Visual) เรียนรู้ผ่านการฟัง (Auditory) เรียนรู้ผ่านการเขียนอ่าน (Read/Wrire) และเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (Kinesthetic) 3) ผู้เรียนได้เลือกวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับตนเอง ผู้เรียนแต่ละคนนั้นมีลีลาการเรียนรู้ หรือจังหวะการเรียนรู้ที่ต่างกัน การรู้ตนเองว่าชอบแบบใดหรือวิธีการเรียนเช่นไรจึงจะเหมาะสมต่อการเรียนรู้ของตนเองได้ดี ก็จะยอมส่งผลลัพธ์การเรียนรู้ออกมาดีเช่นกัน 4) ผู้เรียนได้กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยต้องสร้างแรงขับเคลื่อนและแรงจูงใจให้ผู้เรียนได้มีเป้าหมาย หาหนทางหรือกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อได้วิธีการให้บรรลุจุดหมาย 5) ผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง การที่ผู้เรียนจะสามารถบรรลุจุดหมายของตนเองได้นั้น จำเป็นจะต้องวางแผนกระบวนการหรือเส้นทางที่นำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย ได้ลองผิดลองถูกระหว่างทาง เป็นการสร้างความเชื่อมั่นของผู้เรียนในการสร้างการเรียนรู้แบบอิสระด้วยตนเอง โดยที่ครูมีบทบาทเป็นเพียงผู้แนะนำและให้คำปรึกษา 6) ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน การเรียนรู้ในสิ่งใหม่จากการจุดประกายด้วยตนเอง ผู้เรียนจะรู้สึกสนุกในการเรียนรู้ สามารถออกแบบชิ้นงานและเป้าหมายเพื่อให้ตนเองไปถึงเผชิญกับสิ่งท้าทายและมีความสุขเมื่อการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ 7) ผู้เรียนรับรู้ระดับความสามารถของตนเองในการ

เรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคนมีระดับความสามารถไม่เท่ากัน ผู้เรียนต้องไตร่ตรองระดับความสามารถตนเอง ว่าควรเรียนรู้เช่นไรและต้องมีเป้าหมายการเผชิญความท้าทายที่มากกว่าระดับการเรียนรู้ของตนเองอย่างไร เพื่อให้ตนเองผ่านไปสู่อีกระดับ เป็นการเรียนรู้ที่เสมือนการเล่นเกม ซึ่งจะใช้เหตุผลสนับสนุน และทัศนคติในการเผชิญต่อสถานการณ์ สะท้อนการเรียนรู้ของตนเองสำหรับสิ่งที่ยากและท้าทายต่อการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น 8) ผู้เรียนสามารถรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองได้ ผู้เรียนเผชิญการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างอิสระตามการวางแผนการเรียนรู้และเป้าหมายที่ตนตั้งไว้ มีทัศนคติที่ดี รับรู้ผลลัพธ์ของการเรียนรู้สามารถประเมินการเรียนรู้ของตนเองได้ตลอดเวลา 9) ในชีวิตประจำวันผู้เรียนพึ่งพาคนอื่นน้อยลง ไม่ใช้การไม่พึ่งพาเลย แต่เป็นการลดการพึ่งพาผู้อื่นแบบเป็นระดับความสำคัญ ผู้เรียนต้องเข้าใจได้ว่าเรื่องใดสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองหรือกระทำได้ด้วยตนเอง ผ่านการออกแบบการเรียนรู้ ผู้สอนอาจมีบทบาทในการช่วยเหลือในยามที่จำเป็นหรือต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้การเรียนรู้ดำเนินไปได้ 10) ผู้เรียนได้นำความรู้ไปสร้างประโยชน์ให้กับผู้อื่น ได้นำผลลัพธ์การเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและเผยแพร่ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์นั้นให้ผู้อื่น 11) ผู้เรียนทบทวน ไตร่ตรองสิ่งที่ได้เรียนรู้อยู่เสมอ จะเกิดการสะท้อนคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดเวลาจากสถานการณ์เฉพาะ เป็นการท้าทาย โดยที่ผู้เรียนไม่ได้จำกัดกรอบความรู้ที่มี สติและเสรีภาพในการเรียนรู้ สะท้อนผลจากสิ่งนั้นนำมาไตร่ตรองความรู้ว่ามีประโยชน์มากน้อยเพียงใด และควรจะปรับแก้ไขอย่างไร 12) ผู้เรียนสามารถค้นคว้าความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยจะต้องศึกษาด้วยตนเองในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้อย่างมีความหมาย 13) การเรียนรู้พึ่งพาครูและคนอื่นน้อย เพื่อให้เกิดอิสระทางการเรียนรู้และไม่จำกัดกรอบแนวคิดภายใต้กรอบสังคมที่เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติต่อกันมา หรือที่เรียกว่าบรรทัดฐาน (norm) 14) ผู้เรียนปรับเนื้อหาที่ค้นคว้าหาความรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับเป้าหมายที่ค้นคว้า เป็นการตระหนักด้วยตนเองในการค้นคว้าเพิ่มเติมในสิ่งที่ต้องเรียนรู้สังเคราะห์ความรู้เองได้อย่างแยกคลายและลึกซึ้งให้ตรงกับเป้าหมายการเรียนรู้ที่วางไว้ สามารถใส่ความคิดหรือทัศนะของผู้เรียนได้อย่างอิสระตามหลักการอย่างเหมาะสมและมีความหมายของการเรียนรู้ และ 15) ผู้เรียนขอค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง แม้ว่าจะไม่ใช่เรื่องในวิชานั้นๆ นอกจากเรื่องที่นอกเหนือจากเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของตนเองนั้น ต้องรู้จักที่จะเรียนรู้ในเรื่องที่สัมพันธ์กันและบูรณาการความรู้เข้ากันได้ เพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นมีมิติการใช้ความรู้เพื่อเผชิญสถานการณ์เฉพาะในชีวิตประจำวัน

วิธีการเรียนรู้ภาวะอิสระของผู้เรียนอาชีวศึกษาเกษตร

วิธีการเรียนรู้ภาวะอิสระของผู้เรียนวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุทัยธานี จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฟาร์มเป็นฐานตามแนวคิดการจัดการศึกษา Tripple One Model เป็นนโยบายการจัดการศึกษา หรือแนวทาง หรือวิธีที่นำไปสู่การเรียนรู้ภาวะอิสระที่ได้เขียนอธิบายไว้ในข้างต้นแล้วนั้น เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะวิชาชีพตามหลักสูตรที่ได้กำหนด ผู้เรียนจะต้องได้เรียนรู้งานฟาร์มอย่างครบถ้วนตามสาขาที่ได้ศึกษา จำลองการใช้สมรรถนะทางวิชาชีพด้านการเกษตรของตนเองในการบริหารจัดการฟาร์ม โดยผู้สอนต้องจุดประกายและแนะนำผู้เรียนในเบื้องต้นและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนได้ออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ว่าตนเองมีความต้องการอะไร มีเป้าหมายการเรียนรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสมรรถนะวิชาชีพอย่างไร ให้อิสระ สติและเสรีภาพในการเรียนรู้ กับแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตที่เป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องกำกับดูแลไม่ให้เกิดความเสียหายร่วมกับผู้สอนที่รับผิดชอบงานฟาร์ม มีแหล่งการเรียนรู้งานฟาร์มที่หลากหลายและครบวงจรตามแผนกวิชาที่จัดการเรียนการสอน

แม้ว่าก่อนหน้านี้คุณลักษณะของผู้เรียนตามการเรียนรู้ภาวะอิสระนั้น ยังไม่ได้นิยามไว้อย่างชัดเจนแต่จากที่ผู้เขียนได้สัมผัสและสังเกตจากการจัดการเรียนรู้ พบว่าผู้เรียนอาชีวศึกษาเกษตรมีคุณลักษณะเหล่านี้แล้วจากการใช้การเรียนรู้ภาวะอิสระจนเป็นสมรรถนะวิชาชีพในการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานฟาร์มโดยไม่รู้ตัว

จากที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างการเรียนรู้ภาวะอิสระของผู้เรียนที่รับผิดชอบดูแลฟาร์มเห็ด นำเสนอผ่านการเรียนรู้ตามแนวคิดฐานสมรรถนะที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระ ตามคุณลักษณะที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในข้างต้น

“...ผู้เรียนท่านหนึ่งได้รับผิดชอบงานฟาร์มเห็ด เป็นผู้ที่ได้รับรางวัลยกย่องเป็นเยาวชนดีเด่น แข่งขันทักษะทางด้านเห็ดและสัมมนาวิชาชีพโครงการหารายได้ระหว่างเรียน ได้รับรางวัลเหรียญทองระดับชาติ ออกแบบการเรียนรู้ของตนเองอย่างอิสระ คิดนอกกรอบ กำหนดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างเป้าหมายการเรียนรู้ ค้นคว้า และปฏิบัติงานด้านเห็ดจนสามารถผลิตเห็ดและเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างฟาร์มเห็ดเป็นศูนย์การเรียนรู้เห็ดแบบครบวงจร นำแนวทางแบบ Tripple One Model เป็นวิธีการเรียนรู้ สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้ ได้รับการเชิญเป็นวิทยากรฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นให้เกษตรกรและผู้สนใจอยู่เสมอ มีการพัฒนาตนเองในการเรียนรู้อยู่เสมอ สร้างสรรค์งานวิจัยและนวัตกรรมเกี่ยวกับการผลิตเห็ด เช่น การคิดค้นสูตรอาหารเลี้ยงเชื้อเห็ด คิดค้นวัสดุเพาะที่เหมาะสมกับชนิดเห็ดต่างๆ สร้างต้นแบบเครื่องดีเชื้อก้อนเห็ด สร้างคอนโดเห็ดสำหรับการเพาะเห็ดในพื้นที่จำกัด มีเป้าหมายในอนาคตว่าอยากเป็นนักวิทยาศาสตร์และเกษตรกรด้านการผลิตเห็ดที่ประสบความสำเร็จ และพยายามศึกษาด้านการปรับปรุงพันธุ์พืชให้เชี่ยวชาญเพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น...”

ผู้เรียนท่านนี้เกิดคุณลักษณะการเรียนรู้ภาวะตามที่คุณเขียนได้กล่าวไว้ในข้างต้น ผ่านแนวทาง หรือวิธีเพื่อให้ตนเองเกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระตามแนวคิด Tripple One Model จนเป็นสมรรถนะวิชาชีพด้านเห็ด จนประสบความสำเร็จในฐานะผู้เรียนอาชีวศึกษาเกษตรได้อย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดที่คุณเขียนได้สะท้อนการนำแนวคิดฐานสมรรถนะมาจัดการศึกษาอาชีวศึกษาเกษตร จนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระ โดยถ่ายทอดกรณีศึกษาของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุทัยธานี ที่ได้นำแนวคิด Tripple One Model มาเป็นแนวทางหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ผ่านการนำสมรรถนะวิชาชีพของหลักสูตรฐานสมรรถนะแกนกลางของอาชีวศึกษามาปรับใช้เป็นนโยบายการเรียนการสอนโดยใช้ฟาร์มเป็นฐาน และหลักการที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน 3 สิ่ง ที่กล่าวมานี้ไม่ใช่จะเป็นการจัดการศึกษาทุกวิทยาลัยในสังกัดสถาบันอาชีวศึกษาเกษตรที่เหมือนกัน แต่มาจากวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ได้มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะอาชีพ การร่วมกันของคณะครู และบุคลากรทางการศึกษา ที่จัดการศึกษาเพื่อเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงมีความคิดที่จะสะท้อนและเสนอแนะสำหรับการนำแนวคิดหรือวิธีการทำให้ผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ภาวะอิสระของสถานศึกษาอาชีวศึกษาโดยเฉพาะด้านเกษตรกรรม ดังนี้

1. สถานศึกษาการอาชีวศึกษาเกษตร เป็นหน่วยงานสำคัญในการนำหลักสูตรฐานสมรรถนะที่เป็นหลักสูตรแกนกลางของอาชีวศึกษามาปรับให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษาด้านเกษตรกรรม ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเข้าใจการนำสมรรถนะมาเป็นหลักในการบริหารจัดการตามบริบทพื้นที่ของสถานศึกษา เน้นความสำคัญกับสิ่งที่เกิดกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะวิชาชีพจนกลายเป็นแนวทาง หรือวิธีที่จะสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระ และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรจะต้องมีนโยบายสำหรับใช้เป็นแนวทางหรือวิธีเพื่อนำผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ภาวะอิสระ เหตุเพราะสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรได้จัดการเรียนการสอนตามบริบทพื้นที่ จำเป็นจะต้องสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและสังคม สามารถให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้อย่างหลากหลายตามศักยภาพตนเอง มีสมรรถนะวิชาชีพให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

3. ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการจัดประกาย แนะนำแนวทาง และอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างถึงที่สุด ต้องทำความเข้าใจในสมรรถนะที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ยอมรับ และให้อิสระ สิทธิ และเสรีภาพในการออกแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง ให้ผู้เรียนได้กำหนดเป้าหมาย และวิธีการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ให้ผู้เรียนลดการพึ่งพาน้อยที่สุด จนกลายเป็น “การเรียนรู้ภาวะอิสระ”

4. ผู้สอนต้องจัดประกายการสะท้อนตนเอง (self feedback) ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนตนเองในกรณีที่ผู้เรียนไม่สามารถกระทำได้ (หลงทาง) จนเกิดความตระหนักในการเรียนรู้ของตนเอง ว่าควรปฏิบัติเช่นไร โดยเฉพาะงานฟาร์ม เนื่องจากผู้เรียนไม่ได้มีทักษะการปฏิบัติงานมาตั้งแต่ต้น แต่หากเริ่มรับรู้ผ่านการฝึกฝน การปฏิบัติ การเผชิญกับสถานการณ์ และแก้ไขปัญหา

เมื่อกระทำการชำนาญจนเกิดเป็นสมรรถนะ สามารถเผชิญกับสถานการณ์ได้ดีขึ้นกว่าครั้งก่อน อาจทำให้ผู้เรียนได้สะท้อนว่าตนมีการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองเช่นไร มีเป้าหมายการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์เช่นไร

5. ผู้สอนควรร่วมเผชิญสถานการณ์ไปกับผู้เรียนด้วย เนื่องจากการเรียนภาวะอิสระที่ได้กล่าวมานั้นเป็นการจัดการเรียนในฟาร์มการเกษตร เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีชีวิต แม้การเรียนรู้ภาวะอิสระจะเป็นการให้ผู้เรียนลดการพึ่งพา แต่ไม่ใช่ผู้สอนจะนิ่งเฉยต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือไม่ทำอะไรเลย แต่ต้องร่วมแก้ไขปัญหาร่วมกันหรือร่วมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการวัดและประเมินผลตามสมรรถนะวิชาชีพที่บรรลุเป้าหมายจนประสบผลสำเร็จ

หากเปรียบว่า “การเรียนรู้ภาวะอิสระ” เป็นเหมือนหนังเรื่องหนึ่ง มี Tripple One Model เป็นบทของเนื้อเรื่องที่ต้องดำเนินไป ฉากละครและสถานที่คือวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุทัยธานีและงานฟาร์ม ผู้สอนต้องเข้าใจบทบาทว่า ผู้เรียนคือพระเอก ผู้สอนคือพระรองที่เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้และทำให้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนดำเนินต่อไปได้ นางเอกคือสมรรถนะสิ่งที่พระเอกต้องพยายามให้ได้มาผ่านการเรียนรู้ภาวะอิสระ

บทสรุป

กว่าระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา การจัดการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรได้ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะที่เป็นหลักสูตรแกนของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นแนวทางการศึกษา นำสมรรถนะมาเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างจริงจังในสถานศึกษา ใช้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ฟาร์มเป็นฐาน แต่ผู้สอนและผู้จัดการศึกษายังไม่เข้าใจสมรรถนะและการจัดการศึกษาอย่างถ่องแท้ ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพผ่านการจัดการฟาร์มเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และประยุกต์ใช้สมรรถนะทางวิชาชีพ สามารถใช้สร้างความรู้ผ่านงานวิจัยและการค้นคว้าอิสระ และสร้างรายได้ระหว่างเรียน รวมถึงการตามทันการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทัศน์ที่ทำให้ผู้เรียนมีความแตกต่างกันในแต่ละรุ่น (generation) จึงส่งผลให้ผลการเรียนรู้ของบุคคลนั้นแตกต่างกัน ส่งผลต่อการจัดการศึกษาที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิด “สมรรถนะ” ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดให้ในปัจจุบันอาจไม่สนองต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้ว ผู้สอนควรเปิดโอกาส ยอมรับ และให้ผู้เรียนมีอิสระ สิทธิ และเสรีภาพในการออกแบบการเรียนรู้ของตนเอง เกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระ ที่ผู้เรียนลดการพึ่งพาผู้อื่นในการเรียนรู้ มีความมั่นใจในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง และเกิดศักยภาพสำคัญ คือมีเป้าหมายของการเรียนรู้

หากจะมองตามความเป็นจริงแล้วนั้น การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาเกษตรให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระได้นั้น คงต้องขอให้ผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาร่วมกันผลักดันสิ่งนี้ให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง ไม่ควรมองสถานศึกษาเป็นเพียงทางผ่านของเวลาที่ผ่านมาแล้วรอวันผ่านไป มองถึงสิ่งที่เกิดแก่ผู้เรียนอาชีวศึกษาเกษตร ผู้เป็นว่าที่เกษตรกรที่เต็มไปด้วยสมรรถนะและศักยภาพ และเป็นความหวังของแรงงานผู้ขับเคลื่อนการเกษตรของประเทศในอนาคตให้ได้บรรลุถึง “สมรรถนะวิชาชีพ” ตามวิถีการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะสนองนโยบายการศึกษา และยุทธศาสตร์ชาติอย่างถึงที่สุด

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าทัศนะของผู้เขียนบทความนี้จะถือว่าการเรียนรู้ภาวะอิสระเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดสมรรถนะวิชาชีพ ในฐานะที่ท่านผู้อ่านเป็นนักการศึกษาจะมองว่าสิ่งใดจะเป็นตัวกำหนดว่า สมรรถนะ ทำให้เกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระ หรือการเรียนรู้ภาวะอิสระ ทำให้เกิดสมรรถนะ ล้วนแล้วแต่เป็นเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้แสดงตัวตน และออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามเพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ภาวะอิสระให้กับผู้เรียนได้ ผู้เกี่ยวข้องและมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องร่วมกันผลักดันแนวคิดทางการศึกษานี้ในเชิงปฏิบัติกับผู้เรียนอาชีวศึกษาเกษตรให้ประสบความสำเร็จ และที่สำคัญโดยเฉพาะผู้เรียนในสถานศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายของการเรียนรู้ให้มีการเรียนรู้ภาวะอิสระที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- จิตรลดา ไชยเลิศ. (2563). แนวทางการจัดการศึกษาของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี สถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคเหนือ ให้มีประสิทธิภาพ. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่, 1(5), 228-246.
- จิราภรณ์ จันทร์โสม และสุวิน ทองปั้น. (2563). ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับแนวคิดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. วารสารวิชาการธรรมศาสตร์. 20(2), 185-196.
- ทีศนา แคมมณี. (กันยายน 2566). การศึกษาฐานสมรรถนะ. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาศาสตร์พัฒนาการสอน, พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร. (อัดสำเนา)
- ประเวศ วรกุล. (ตุลาคม 2566). การจัดการเรียนรู้โดยใช้แฟ้มเป็นฐานของสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคเหนือ. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการสภาสถาบัน, ดาก: สถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคเหนือ. (อัดสำเนา)
- วิเชียร ชำรงโสทธิสกุล. (กันยายน 2566). การเรียนรู้ภาวะอิสระ. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาบริบทสังคมและศาสตร์การพัฒนาหลักสูตร, พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร. (อัดสำเนา)
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2565). หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2563. กรุงเทพฯ: แผนกวิชาการพิมพ์ วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี.
- สำนักงานมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ. (2567). หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2567. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2568, จาก [https://bsq.vec.go.th/th-th /หลักสูตร/ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง\(ปวส\)/หลักสูตรพศ2567.aspx](https://bsq.vec.go.th/th-th /หลักสูตร/ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส)/หลักสูตรพศ2567.aspx)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). กรอบสมรรถนะหลักผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-3). (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำลี ทองธิว. (กันยายน 2566). Autonomy Learning for Mind Emancipation: อิสระการเรียนรู้สู่อิสระแห่งจิตวิญญาณ. เอกสารประกอบการสอนสำหรับรายวิชาบริบทสังคมและศาสตร์การพัฒนาหลักสูตร, พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร. (อัดสำเนา)
- องอาจ อ่ำพุท. (มกราคม 2566). แนวคิดการจัดการศึกษาแบบ Tripple One Model ของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุทัยธานี. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา, อุทัยธานี: วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุทัยธานี สถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคเหนือ. (อัดสำเนา)
- อินทิพร โฆษิตานุกฤต กชกร ไชการุณ กัณทิมา เผือกใต้ ชญานี หาญรบ รุ่งทิวา ขำศิริ ลักษณะ จันธิมา วัชรพล บุญประกอบ ศศิธร ทองอ่อน และอภิตี มณีนิล. (2566). คุณลักษณะของผู้เรียนการเรียนรู้ภาวะอิสระ. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาบริบทสังคมและศาสตร์การพัฒนาหลักสูตร. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร. (อัดสำเนา)
- David C McClelland. (1970). Test for Competency. rather than intelligence American Psychologists. 17(7), 57-83.
- David D. Dubois, & William J. Rothwell. (2004). Competency-based Human Resource Management. (1st ed). Davies-Black Pub.
- Hellriegel, D., Jackson, S. E., & Slocum, J. W. (2005). Management a Competency-Based Approach. (1st ed). New Delhi: Cengage Learning.
- Holec, H. (1981). Autonomy and Foreign Language Learning. (1st ed). New York: Pergamon Press.
- Karl Groos. (1898). Play and Instinct Chapter 2 in The Play of Animals. New York: Appleton. (1), 25-81.

Littlewood, W. (1996). **Autonomy: An Anatomy and a Framework. System**, 24(1), 427-435.

National training laboratories. (1960). **A rebuttal of NTL institute learning pyramid. Lillehammer University College. Education**. 1(133). 117-124